

**EUROPEJSKA
WSPÓŁPRACA
ZBROJENIOWA**

Wydział Nauk Politycznych
i Studiów Międzynarodowych
Uniwersytet Warszawski

—— Piotr Śledź ——

EUROPEJSKA WSPÓŁPRACA ZBROJENIOWA

Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR
Warszawa 2021

Recenzje:

prof. dr hab. *Stanisław Koziej*

dr hab. prof. ucz. *Paweł Soroka*, Uniwersytet Jana Kochanowskiego

Redaktor prowadząca:

Hanna Raciborska

Redakcja i korekta:

Jerzy Waldemar Lewiński

Projekt okładki:

Katarzyna Juras

Copyright © 2021 by Wydawnictwo Naukowe Scholar Sp. z o.o.

Publikacja dofinansowana przez Uniwersytet Warszawski,
Wydział Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych

ISBN 978-83-66849-08-2

Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o.

ul. Oboźna 1, 00-340 Warszawa

tel. 22 692 41 18; 22 826 59 21; 22 828 93 91

dział handlowy: jak wyżej, w. 108

e-mail: info@scholar.com.pl

www.scholar.com.pl

Wydanie pierwsze

Skład i łamanie: WN Scholar (*Jerzy Łazarski*)

Printed in Poland

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	11
Wstęp	23
1. Charakterystyka międzynarodowej współpracy zbrojeniowej	33
1.1. Istota współpracy zbrojeniowej	33
1.1.1. Problemy definicyjne	33
1.1.2. Międzynarodowa współpraca w dziedzinie zbrojeń jako zjawisko <i>sui generis</i>	39
1.1.2.1. Wymiar polityczny	40
1.1.2.2. Wymiar gospodarczy	44
1.2. Międzynarodowa współpraca zbrojeniowa w ujęciu teoretycznym	51
1.2.1. Międzynarodowa ekonomia polityczna a zbrojenia ...	52
1.2.1.1. Wydatki zbrojeniowe a wskaźniki makroekonomiczne	56
1.2.1.2. Kompleks wojskowo-przemysłowy	60
1.2.2. Formy współpracy: pomiędzy międzyrządowością a instytucjonalizmem	64
2. Zagadnienie współpracy zbrojeniowej w praktyce funkcjonowania Wspólnot Europejskich i Unii Europejskiej przed ustanowieniem Europejskiej Agencji Obrony	72
2.1. Zarys historyczny współpracy w zakresie zbrojeń w Europie okresu zimnej wojny	73
2.1.1. Dwustronne i wielostronne programy zbrojeniowe ...	75
2.1.2. Kwestia zbrojeń w praktyce NATO okresu zimnej wojny	78
2.1.3. Pierwsze europejskie próby ustrukturyzowania współpracy zbrojeniowej – Finabel, Eurogrupa, IEPG	81
2.1.4. Działania na forum Wspólnot Europejskich	85
2.2. Kontekst instytucjonalizacji współpracy państw UE w dziedzinie uzbrojenia	88

2.2.1. Pozimnowojenne przemiany struktury przemysłu zbrojeniowego	89
2.2.1.1. Pierwsza wojna w Zatoce i Revolution in Military Affairs	92
2.2.2. Dominacja Stanów Zjednoczonych i rozszerzenie NATO	94
2.2.3. Wojny na Bałkanach	98
2.2.4. Intensyfikacja procesów integracyjnych w Europie	101
2.2.4.1. Ogólny kontekst	102
2.2.4.2. Początki Europejskiej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony	105
2.2.4.2.1. EPBiO/WPBiO w ramach WPZiB UE	111
2.3. Debaty towarzyszące instytucjonalizacji europejskiej współpracy zbrojeniowej	114
2.3.1. Współpraca zbrojeniowa jako element zwiększania zdolności obronnych państw Unii Europejskiej	115
2.3.2. Konsolidacja europejskiego przemysłu zbrojeniowego a zwiększanie szans dla krajowych producentów	118
2.3.3. Kształt prawno-instytucjonalny współpracy państw UE w zakresie zbrojeń	122
2.3.4. Rola NATO i Stanów Zjednoczonych	126
3. Ramy prawno-instytucjonalne europejskiej współpracy zbrojeniowej na poziomie wspólnotowym	130
3.1. Miejsce europejskiej współpracy zbrojeniowej w kompetencjach organów Unii Europejskiej	130
3.1.1. Europejska Agencja Obrony	130
3.1.1.1. Charakterystyka struktury EDA	131
3.1.1.2. Kompetencje i zadania	134
3.1.1.3. Zasady finansowania	136
3.1.2. Pozostałe instytucje UE	137
3.2. Ramy prawne	143
3.2.1. Europejska współpraca zbrojeniowa a prawo pierwotne Unii Europejskiej	143
3.2.2. Dyrektywy obronne z lat 2004, 2009 i 2014	145
3.2.3. Orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości UE	148
3.2.4. Dorobek Rady Unii Europejskiej w kwestii eksportu uzbrojenia	149
3.2.5. Akty o charakterze opinii i zaleceń	151

3.3. Aktualny kształt instytucjonalny unijnej współpracy w zakresie zbrojeń w odniesieniu do dyskusji towarzyszących powołaniu jej do życia oraz pierwotnych założeń	153
4. Realizacja celów i założeń współpracy w zakresie zbrojeń na szczeblu wspólnotowym	157
4.1. Miejsce zagadnienia współpracy zbrojeniowej w ramach Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony Unii Europejskiej	158
4.2. Najważniejsze cele i wyzwania dla europejskiej współpracy zbrojeniowej oraz ich realizacja na poziomie wspólnotowym	163
4.2.1. Rozwój i koordynacja zdolności obronnych państw UE	164
4.2.1.1. Harmonizacja zdolności obronnych państw UE	166
4.2.1.2. Wspólne plany zbrojeniowe	172
4.2.2. Budowa wspólnego europejskiego rynku uzbrojenia i ujednolicenie polityki eksportu broni	176
4.2.2.1. Liberalizacja handlu elementami uzbrojenia	179
4.2.2.2. Tworzenie wspólnego reżimu zamówień obronnych	181
4.2.2.3. Harmonizacja polityk eksportu broni	183
4.2.3. Działania na rzecz rozwoju europejskiego przemysłu zbrojeniowego	185
4.2.3.1. Koordynacja i wspieranie europejskich programów badawczo-rozwojowych w dziedzinie technologii wojskowej	186
4.2.3.2. Ułatwianie transnarodowej współpracy podmiotów komercyjnych	198
4.2.4. Współpraca UE z NATO i USA w zakresie uzbrojenia	200
4.3. Przewartościowania natury politycznej jako kontekst ewolucji współpracy państw UE w zakresie uzbrojenia w ramach EPBiO/WPBiO	205
4.3.1. Kryzys wewnętrzny NATO po agresji USA na Irak	206
4.3.2. Kryzys finansowy po 2007 r.	209
4.4. Ocena stopnia zaawansowania działań UE w poszczególnych obszarach składających się na całość zagadnienia europejskiej współpracy zbrojeniowej	215

5. Miejsce państw o wysokich potencjałach przemysłu obronnego w ramach europejskiej współpracy zbrojeniowej na przykładach Wielkiej Brytanii, Francji i Niemiec	220
5.1. Ramowy zarys środowiska bezpieczeństwa i kultur strategicznych	221
5.2. Miejsce polityk zbrojeniowych w narodowych strategiach bezpieczeństwa	224
5.3. Charakterystyka polityk zbrojeniowych	228
5.3.1. Skala i struktura krajowych przemysłów zbrojeniowych	228
5.3.2. Najważniejsze koncerny obronne i ich relacje z władzami państwowymi	232
5.3.2.1. Wybór najważniejszych przedsiębiorstw zbrojeniowych	232
5.3.2.2. Relacje na linii państwo–koncerny obronne	238
5.3.3. Polityka eksportowa i importowa w dziedzinie uzbrojenia	242
5.3.3.1. Kierunki eksportu i importu broni	242
5.3.3.2. Rola zamówień na rynek wewnętrzny	246
5.4. Stosunek do WPBiO <i>par excellence</i> , w tym do europejskiej współpracy zbrojeniowej	247
5.5. Określenie roli największych unijnych producentów i eksporterów broni w kształtowaniu działań UE w tym zakresie	252
5.6. Współpraca zbrojeniowa poza instytucjami unijnymi	254
5.6.1. Działania bilateralne	255
5.6.1.1. Współpraca wzajemna	255
5.6.1.2. Współpraca z innymi państwami	257
5.6.2. NATO	258
5.6.3. Inicjatywy subregionalne i wielostronne	261
5.6.3.1. OCCAR	264
6. Miejsce państw o średnich potencjałach przemysłu obronnego w ramach europejskiej współpracy zbrojeniowej na przykładach Polski, Czech i Grecji	269
6.1. Ogólny zarys środowiska bezpieczeństwa i kultur strategicznych	269
6.2. Miejsce polityk zbrojeniowych w narodowych strategiach bezpieczeństwa	274
6.3. Charakterystyka polityk zbrojeniowych	278
6.3.1. Skala i struktura krajowych przemysłów zbrojeniowych	278

6.3.2. Najważniejsze koncerty obronne i ich relacje z władzami państwowymi	284
6.3.2.1. Wybór najważniejszych przedsiębiorstw zbrojeniowych	284
6.3.2.2. Relacje na linii państwo–koncerty obronne . . .	287
6.3.3. Polityki eksportu i importu broni	291
6.4. Oczekiwania wobec europejskiej współpracy zbrojeniowej i WPBiO oraz wkład w ich realizację	294
6.5. Współpraca zbrojeniowa poza instytucjami unijnymi	298
6.5.1. NATO	299
6.5.2. Działania bilateralne	300
6.5.3. Inicjatywy subregionalne	303
7. Polityka państw względem europejskiej współpracy zbrojeniowej a Wspólna Polityka Bezpieczeństwa i Obrony UE – wnioski generalne	307
7.1. Determinanty uczestnictwa państw UE we współpracy w zakresie uzbrojenia na poziomie wspólnotowym	307
7.1.1. Ograniczenia immanentne	307
7.1.2. Priorytety strategiczne	311
7.1.3. Czynniki gospodarcze	313
7.1.4. Potencjał przemysłu zbrojeniowego	315
7.1.5. Zdolność do kształtowania agendy europejskiej współpracy zbrojeniowej	316
7.2. Rozbieżności oczekiwań badanych państw wobec europejskiej współpracy w zakresie uzbrojenia	318
7.2.1. Interesy wynikające z polityki bezpieczeństwa	318
7.2.2. Interesy gospodarcze	319
7.3. Wpływ działań prowadzonych w UE na polityki zbrojeniowe badanych państw	321
7.4. Polityki eksportu i importu broni państw członkowskich UE . . .	323
7.5. Kontekst WPBiO – reprezentatywność zagadnienia współpracy zbrojeniowej i wnioski generalne	324
Zakończenie	333
Bibliografia	339
Spis rysunków i tabel	372
Indeks nazwisk	374